

ГЕОЛОГІЯ

О. К. КАПТАРЕНКО-ЧЕРНОУСОВА

ПРО МІКРОФАУНУ АЛЬБСЬКИХ ВІДКЛАДІВ
СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я

(Представив академік АН УРСР В. Г. Бондарчук)

Питання про нижньокрейдові відклади Дніпровсько-Донецької западини є одним з актуальних і потребує дальшого вивчення. З метою з'ясування їх природи проведена чимала робота по вивченню фауни форамініфер у породах, що підстелюють сеноманські відклади. В численних зразках породи не виявлено ніяких слідів форамініфер; тільки в районі середнього Придніпров'я зібрано цікаві і важливі дані.

В підсеноманській піщано-глинистій товщі приберегової південно-західної частини Дніпровсько-Донецької западини форамініфери зустрінуто в межах Полтавської, Черкаської і Київської областей; у першій можуть бути названі такі пункти, як с. Бурімка, Чорнобаївського району, в другій — м. Канів та його околиці — с. Костянець, Канівського району, і с. Черепино, Корсунь-Шевченківського району; в третій — м. Бровари. Поряд с форамініферами місцями трапляються також уламки макрофауни (див. карту).

Відклади, в яких зафіксовані форамініфери, представлені сіро-зеленими, сірувато-жовтими піщаними глинами або глинистими пісками, рідше — слабо сцементованими пісковиками незначної потужності (близько 1,5—3,0 м), місцями з домішкою лігніту. Внизу і вгорі вони непомітно переходять у подібні за зовнішніми ознаками породи, в яких немає ніякої мікрофауни; зверху, вище шару з нижньокрейдовими форамініферами, іноді зустрічається невелика кількість радіолярій і спікул губок, далі йде шар, позбавлений мікрофауни, а вище його заміщають породи, які характеризуються комплексом сеноманських форамініфер.

В нижньокрейдових пісках К. М. Феофілактів [12] у 1851 р. виділив серед фауни *Terebratulina plicatilis*, *Exogyra sinuata*, *Trigonia alaeformis* і визначив вік порід як більш давній, ніж сеноманський, найвірогідніше альбський.

Пізніше Г. Радкевич [6] відмічає для крейдових відкладів околиць м. Канева поряд з сеноманськими формами ряд таких, які відомі для більш давніх відкладів, безпосередньо підлеглих сеноману; серед них присутній *Ammonites inflatus* Sow.

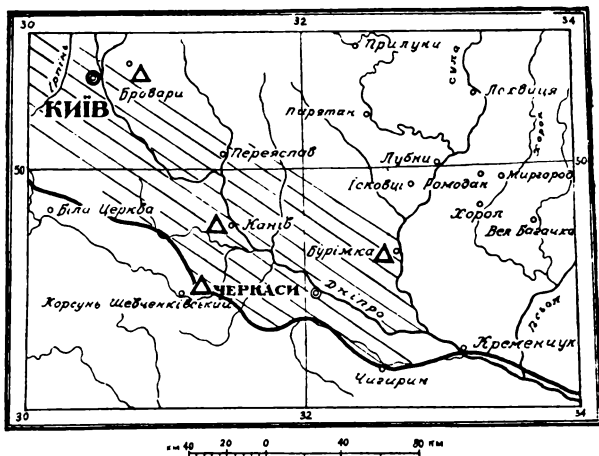
Вказівки на поширення у районі Канева альбських відкладів зустрічаємо також у А. П. Павлова, А. Д. Архангельського [1, 2], Д. М. Соболева [9], Н. М. Страхова [10]; вони проводять західну межу альбського моря вздовж сучасної течії Дніпра, захоплюючи частину його правобережжя в Канівському районі.

Трохи іншої думки дотримується В. В. Різниченко [7], який відно-

сити при з *Ammites* (*Schloenbachia*) *inflatus* Sow. району канівських дислокацій до самого нижнього горизонту сеноманських відкладів.

О. В. Савчинська [8] звертає увагу на появу в цих відкладах трьох форм, безумовно, характерних для верхньої зони альбського ярусу: *Martinoseras inflatum* Sow., *Puzosia majori* Orbigny, *Belemnites minutus* List.

Останнім часом О. В. Іванников [3] зустрів у підсеноманських піщано-глинистих відкладах околиць м. Канева, крім *Pervinqueria ex gr. inflata*, також *Lucina* (*Pachoides*) *Lowneri* Wood, *Exogyra aruduensis* Orbigny.

- △ - фактично доведені альбські відклади.
- /// - область можливого поширення альбських відкладів.
- - північна межі виходів кристалічного масиву.

п у, *Pecten gaultinus* Wood, що ще раз стверджує верхньоальбський вік порід.

Таким чином, значна більшість дослідників, за винятком В. В. Різниченка, сходяться у визначенні альбського віку підсеноманських піщано-глинистих відкладів, точніше, верхньої зони альбського ярусу.

Черепашки форамініфер з цих відкладів звичайно дуже дрібні і нечисленні, з щільними білими стінками і досить чіткою будовою.

Основний комплекс видів у всіх вивчених розрізах витримується; він визначається повною відсутністю аглютинованих форм, значним переважанням представників родини лягенід (32 види) і невеликою кількістю представників інших родин; поліморфінід (три види), роталіїд (три види), епістомінід (два види), глобігеринід (три види), аномалінід (два види). Список видів такий: *Lagena apiculata* Reuss, *L. globosa* Walck., *L. raricostata* sp. nov., *L. elongata* sp. nov., *L. sp.*, *Nodosaria tetragona* Reuss, *N. lagenaeformis* sp. nov., *N. nana* Reuss, *N. duplicicostata* Reuss, *N. cylindracea* Reuss, *N. conica* sp. nov., *N. sp.*, *Dentalina communis* Orbigny, *Marginulina jonesi* Reuss, *M. aff. debilis* (Berthelin), *M. sp. (aff. mülleri)* Reuss, *Vaginulina parallela* (Reuss), *V. truncata* Reuss, *V. biochei* Berthelin, *V. tripleura* (Reuss), *V. kanevi* sp. nov., *V. plana* (Reuss), *Fronicularia* sp., *Cristellaria gaultina* Berthelin, *Cr. diademata* Berthelin, *Cr. circumcidanea* Berthelin, *Cr. munsteri* Roemer, *Cr. bononiensis*

Berthelin, *Cr. cephalotes* Reuss, *Th. ix globuliferum* (Reuss) T. sp., *Lingulina rediviva* Berthelin, *Glandulina* sp., *Globulina gibba* Orbigny, *G. prisca* Reuss, *Pleurostomella barroisi* Berthelin, *Gyroidina* aff. *nitida* (Reuss), *G. kasachstanica* Mjatluk, *Rotalia* aff. *umbonella* Reuss, *Epistomina spinulifera* Reuss, *E. aff. carpenteri* (Reuss), *Globigerina infracretacea* Glaesner, *G. globigerinellinoides* Subbotina, *G. cretacea* Orbigny, *Cibicides* aff. *formosa* Brotzen, *C. aff. lobatulus* (Walker et Jacob), *Ostracoda*, *Radiolaria*, спікули губок.

Наявність таких видів, як *Globigerina globigerinellinoides*, вперше описана для північно-західного Кавказу [4, 11]; *Epistomina carpenteri* — з альба південної Англії [15, 17] відома для альба Ембеньського району; *E. spinulifera* вперше описана з середнього альба південної Англії [17] та відома в нижньому альбі Ембеньського району, в середньому альбі Мангишлака, від неокома до альба північно-західного Кавказу [5], а також представників родини лягенід *Nodosaria tetragona*, *N. duplicicostata* та деяких інших, описаних з альба Вестфалії [16], не суперечить зробленому висновку про альбський — верхньоальбський вік змішаних їх порід. Не суперечить цьому визначенню також повторюваність більшості вищеназваних видів в альбських відкладах областей, розташованих на схід (Ембеньський район та відповідний йому за наявністю форамініфер район Мангишлака [13]) та на захід від середнього Придніпров'я (північно-західна Німеччина [16], Франція [14], південна Англія [15, 17]).

Слід, однак, відмітити, що сучасний рівень знань про закономірності територіального та вертикального поширення форамініфер у нижньокрейдячих відкладах, напрямок та шляхи їх міграції не дає змоги детальніше уточнити стратиграфічне положення описаних порід серед відкладів альбського ярусу; більш глибоке вивчення їх є нашим найближчим завданням.

Різноманітність видового складу форамініфер та витриманість його в просторі у всіх названих пунктах дає підставу розглядати ці відклади як продукт морського альбського басейну з нормальною солоністю, а літологічний склад порід — піщаних глин та пісків, слабо зцементованих пісковиків з лігнітом, розвинених у периферійній частині Дніпровсько-Донецької западини, — як відклади літоральної або субліторальної зони верхньоальбського моря.

Порівняння зустрінутого комплексу видів з комплексом видів суміжних областей вказує на схожість його з таким на сході — з альба південної Емби і Мангишлака та на заході — південно-західної Німеччини, Франції і південної Англії, особливо з Західної Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. Д. Архангельський, М. С. Шатський. Тр. отд. ОККМА, 5, 162 (1924).
2. А. Д. Архангельский, В. Крестовников, Н. С. Шатский, Фосфориты СССР, изд. Геол. ком. (1927).
3. О. В. Іванников, Наук. зап. КДУ, 15, 2, 59 (1956).
4. В. Г. Морозова, Бюллетень МОИП, н. с., 23, 3, 23 (1948).
5. Е. В. Мятлюк, Тр. ВНИГРИ, н. с., 34, 217 (1949).
6. Г. Радкевич, О фауне меловых отложений Каневского и Черкасского уезда Киевской губ., К. (1894).
7. В. В. Резниченко, В горах и кручах Каневской дислокации. II все-союз. съезд геол., К. (1926).
8. О. В. Савчинская, Уч. зап. ХГУ, 18, 172 (1939).
9. Д. Н. Соболев, Зап. Ин-та геологии при ХГУ, 4, 5 (1934).
10. Н. М. Страхов, Основы исторической геологии, ч. II, М. (1948).
11. Н. Н. Субботина, Тр. ВНИГРИ, н. с., в. 76, 32 (1953).
12. К. М. Феодилактов, Тр. ком. при Унив. Влад. для описания губ. 13 (1851).
13. А. В. Фурсенко, Вестник ЛГУ, 2, 1 (1949).

14. G. Berthelin, Mem. Soc. Geol. France, ser. 3, 1, 1 (1880).
 15. F. Chapman, Journ. Micr. Soc. Ps., 1, 565 (1891).
 16. A. Reuss, Sitz. Akad. Wiss. Wien, 40, 147 (1860).
 17. A. Reuss, Sitz. Akad. Wiss. Wien, 46 (1862).

Інститут геологічних наук
 АН УРСР

Надійшло до редакції
 16.1 1957 р.

О. К. КАПТАРЕНКО-ЧЕРНОУСОВА

О МИКРОФАУНЕ АЛЬБСКИХ ОТЛОЖЕНИЙ СРЕДНЕГО ПРИДНЕПРОВЬЯ

(Представлено академиком АН УССР В. Г. Бондарчуком)

Резюме

В статье впервые дается общая характеристика альбских фораминифер Днепровско-Донецкой впадины. В результате обработки многочисленных образцов песчано-глинистых пород, подстилающих сеноманские отложения и относящихся по макрофауне к верхнему альбу, фораминиферы были обнаружены только в среднем Приднепровье — в Полтавской, Черкасской и Киевской областях. По внешним признакам и видовому составу альбские фораминиферы заметно отличаются от таковых из подстилающих их юрских и покрывающих сеноманских отложений; это мелкие раковины с плотной известковистой белой стенкой.

Среди 45 видов преобладают лягениды (32 вида) и в небольшом количестве имеются полиморфиниды (три вида), роталины (три вида), эпистоминиды (два вида), глобигериниды (три вида), аномалиниды (два вида); совершенно отсутствуют раковины с песчаной стенкой. Все встреченные фораминиферы являются обитателями открытого моря с нормальной соленостью.

Недостаточная изученность нижнемеловых фораминифер не позволяет уточнить горизонт содержащих их пород, но общий комплекс сопоставляется с таковым из альбских отложений южной Эмбы и Мангышлака на востоке, юго-западной Германии, Франции и южной Англии на западе, особенно с Западной Европой.

О. К. KAPTARENKO-CHERNOUSOVA

ON THE MICROFAUNA OF THE ALBIAN DEPOSITS OF THE MIDDLE DNIEPER AREA

(Presented by V. G. Bondarchuk, Member Academy of Sciences,
 Ukrainian SSR)

Summary

The paper presents the first general characterization of the Albian foraminifera of the Middle Dnieper area. In subenoman arenaceous-argillaceous deposits, overlying the Jurassic sediments and underlying the Senoman, 45 species of foraminifera were found; the prevalent forms among them being representatives of the Lagenidae family. By their specific composition, they may be compared with the complex of Albian foraminifera in the east — that of southern Emba and Mangyshlak — and in the west — that of southern Germany, France and southern England. They are more similar to the West European foraminifera. This similarity does not contradict the reference of this foraminifera-containing rocks to the Albian.